

**XX sympozjum naukowe na temat
„Ochrona lasu terenów chronionych i popożarowych”
(Zielonka k. Poznania, 14–16 IX 1993 r.)**

Sympozjum miało trzech organizatorów, a mianowicie: Sekcję Entomologii Leśnej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, Komisję Ochrony Zasobów Leśnych Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz Katedrę Entomologii Leśnej Akademii Rolniczej w Poznaniu. Ta ostatnia była gospodarzem spotkania i to dobrym, zarówno pod względem sprawności organizacyjnej, jak i tworzenia atmosfery sprzyjającej swobodnej wymianie poglądów naukowych i nawiązywaniu kontaktów osobistych.

Referaty prezentowano w ramach trzech sesji naukowych, obejmujących trzy główne bloki zagadnień: I – Ochronę lasu terenów chronionych, II – Faunę terenów chronionych, III – Ochronę lasu na terenach popożarowych.

Wprowadzenie do sesji I stanowiły trzy referaty: A. Kolka na temat problemów ochrony lasu na obszarach prawnie chronionych, S. Bałazego o zagadnieniach związanych z ochroną lasów i zadrzewień śródpolnych w krajobrazie rolniczym oraz J. Ćmaka na temat oddziaływania czynników antropogenicznych na stan lasów w Polsce.

W pierwszym referacie podkreślono ogromne znaczenie problemów ochrony lasów na terenach chronionych, wynikające z faktu, że ok. 36% lasów polskich to tereny podlegające ochronie prawnej. Jednak mimo stosowanych zabiegów ochroniarskich od szeregu lat obserwuje się zachodzące w nich coraz intensywniejsze niekorzystne zmiany, wynikające głównie z niszczącego oddziaływania takich czynników antropogenicznych, jak zanieczyszczenia przemysłowe i turystyka, oraz czynników biologicznych – intensywnego żerowania i penetracji lasów przez zwierzynę łowną oraz masowe pojawy szkodników, szczególnie owadzych. Te ostatnie stanowią bardzo poważny problem naukowy i praktyczny, którego miarą może być fakt, że np. w latach 70. zarejestrowano w lasach polskich 43 gatunki potencjalnych szkodników koron drzew, a zwalczano 25 gatunków masowo występujących, natomiast w latach 80. notowano już 56 gatunków roślinożernych owadów, a akcją zwalczania objęto aż 40 gatunków. Istotnym problemem postawionym w referacie, a następnie podjętym w dyskusji, była kwestia możliwości stosowania walki chemicznej ze szkodnikami w lasach chronionych. Zwolennicy takiej metody argumentowali wykorzystywanie jej koniecznością ochrony przed zniszczeniem wielu hektarów kompleksów leśnych, a przeciwnicy zwracali uwagę na obowiązek chronienia przez naukowców i praktyków nie tylko drzew, ale całych ekosystemów, których stabilność naruszają wprowadzane do nich środki chemiczne.

Z kolei S. Bałazy omówił w swoim referacie znaczenie ekosystemów leśnych w krajobrazach rolniczych z punktu widzenia ochrony środowiska, przyjmującej jako priorytetowe zadanie ochronę całości krajobrazu i jego stabilności, a nie poszczególnych elementów jego struktury. Poza szczególną rolę wysp leśnych w strukturze krajobrazów i ich funkcjonowaniu (np. modyfikowaniu obiegu wody, pierwiastków biogennych itp.), autor przedstawił znaczenie produkcyjne zadrzewień śródpolnych, szczególnie tych tworzonych przez człowieka z gatunków drzew szybko rosnących.

J. Ćmak na tle rozważań na temat ekologicznej złożoności struktury i funkcjonowania różnych typów systemów leśnych omówił przyczyny pogarszania się stanu lasów w Polsce oraz ich gospodarcze i krajobrazotwórcze konsekwencje.

W części szczegółowej sesji I trzy referaty dotyczyły charakterystyki środowiskowej i potencjalnego zagrożenia przez szkodniki drzewostanów Roztoczańskiego (L. Sadowska) i Kampinoskiego (J. Stocki) Parku Narodowego oraz porównania sytuacji panującej w 6 wybranych Parkach Narodowych (S. Huruk). Ponadto omówiono szczegółowo tegoroczną akcję chemicznego zwalczania masowego pojawu boreczników w Parku Kampinoskim, w którym stwierdzono niepokojący wzrost liczebności szeregu szkodników pierwotnych sosny (J. Stocki).

Dwa inne referaty miały charakter metodyczny: w jednym prezentowano możliwości wykorzystania selektywnych biopreparatów wirusowych do zwalczania borecznika rudego na obszarach prawnie chronionych (A. Cichońska), a w drugim przedstawiono możliwości oceny zagrożenia drzewostanów sosnowych przez brudnicę mniszkę na podstawie liczenia osłonek poczwarkowych (P. Lutyk).

W ostatnim w sesji I referacie zaprezentowano analizę zjawisk synantropizacji wysp i pasów leśnych, występujących na terenie poznańskiego Agroekologicznego Parku Krajobrazowego (H. Ratyńska, W. Szwed). Autorzy omówili różne formy synantropizacji tych fitocenoz w zależności od ich pochodzenia, kształtu, wielkości oraz najbliższego otoczenia.

W sesji II poświęconej faunie terenów chronionych omówiono zmiany stanu zdrowotnego lasów Karkonoskiego Parku Narodowego w ciągu kilku ostatnich lat oraz problemy ich ochrony (A. Raj); dwa kolejne referaty rozwijały zagadnienie ekologicznych konsekwencji dla entomofauny (E. Dąbrowska-Prot) i arachnofauny (J. Łuczak) intensywnego niszczenia świerczyn górnoeregłowych w

Karkonoszach. Referat A. Mazura dotyczył natomiast ukształtowania się zespołów *Staphylinidae* w płatach śnieżnych w Karkonoskim Parku Narodowym.

Kolejne referaty omawiały biologię i ekologię ważnych z punktu widzenia zdrowotności drzewostanów gatunków bezkręgowców (szkodniki, drapieżce) oraz zespołów zwierzęcych, głównie chrząszczy. I tak omówiono zespoły *Carabidae* rezerwatu Świnia Góra oraz ich zmiany w okresie 20-letnim (A. Leśniak), występowanie *Coleoptera* w rezerwacie Dębina (R. Luterek i M. Grzegorz) oraz na wybranych gatunkach dębów (R. Luterek, P. Stachowiak, S. Tryjanowski), *Staphylinidae* rezerwatu Muszkowicki Las Bukowy (A. Mazur), entomofaunę zasiedlającą głównie gatunki lasotwórcze w niektórych rezerwatach cisowych w Polsce (J. Michalski, A. Mazur oraz A. Łabędzki) oraz zespoły roztoczy występujące w żerowiskach korników z rodzaju *Ips* na terenach wybranych parków narodowych (S. Kaczmarek, J. Michalski).

W drugim dniu obrad w sesji III, w referacie wprowadzającym na temat problemów ochrony drzewostanów popożarowych przed szkodliwymi owadami, A. Kolk mówił o znaczeniu pożarów w gospodarce leśnej (od 1976 do 1991 roku zarejestrowano na terenie Polski 9305 pożarów), ich rejonizacji oraz przenikaniu różnych gatunków szkodników na pożarzyska i odnowienia leśne.

J. Korczyński i A. Szmidt przedstawili zagadnienie rozwoju populacji różnych grup szkodników owadzych na terenach popożarzyskowych oraz metody ich zwalczania i zapobiegania ich przenikaniu i masowemu pojawom na tych terenach. Natomiast S. Tomczyk omówił problemy ochrony lasu pojawiające się w związku z zagospodarowywaniem pożarzysk na przykładzie sytuacji powstałej w ciągu ostatnich dziesięciu lat na terenach lasów państwowych w Pile.

Szczegółowe 15-minutowe referaty sesji III dotyczyły różnych aspektów zagospodarowywania pożarzysk: problemów zwalczania grzybów patogenicznych w odnowieniach świerkowych na tych terenach (M. Mańka, T. Stocka), zagrożenia odnowień sosnowych przez szeliniaka (J. Korczyński, R. Pokrywczyński) i skuteczności Karbosulfanu (Marshal Suscon i Marshal 25 EC) przeciw temu szkodnikowi z ilustracją filmową sposobów stosowania tego insektycydu (I. Skrzecz), występowania i zwalczania sieciecha niegłębka na pożarzyskach (I. Skrzecz) oraz występowania szkodliwej entomofauny na terenach popożarzyskowych Puszczy Noteckiej (R. Luterek).

Dyskusje, mimo ograniczonego czasu, były niekiedy bardzo ożywione. Poruszono szereg problemów, a podjęta przez E. Dąbrowską-Prot kontrowersyjna kwestia chemicznego zwalczania szkodników w parkach narodowych wywołała wiele wypowiedzi za i przeciw, operujących różnymi argumentami: ekologicznymi, biologicznymi i ekonomicznymi. M. in. A. Kolk stwierdził, że nie można rozwiązać jej autorytatywnie, a należy tworzyć zespoły naukowców i praktyków, które obserwując stan zagrożenia lasu, podejmowałyby decyzje, czy i jakie środki chemiczne są niezbędne. P. Lutyk zwrócił uwagę na znaczenie takich czynników, jak rola którą spełnia określony park narodowy oraz charakter jego otoczenia (leśny czy nieleśny) w decyzjach na temat sposobów ochrony lasu. Z kolei A. Bucholz zwrócił uwagę na degradację lasu i naruszanie jego stabilności przez zabiegi chemiczne.

S. Bałazy podniósł bardzo ważną kwestię działań profilaktycznych oraz tworzenia perspektywicznych planów ochrony parków umożliwiających skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom lasów. Zwrócił też uwagę na fakt, że degeneracja drzewostanów w wielu terenach będzie się pogłębiać, ponieważ większość sosen w parkach narodowych dochodzi do końca swego fizjologicznego wieku. Wielu dyskutantów podnosiło sprawę liczby pracowników naukowych w parkach narodowych, braku właściwej polityki w stosunku do gospodarki lasami oraz braku środków finansowych na podstawowe zabiegi ochronne lasów. Podkreślano również znaczenie i rolę zadrzewień śródpolnych (wysp i pasów leśnych) w strukturze krajobrazu rolniczego (E. Dąbrowska-Prot) oraz rozważano aspekty ich ochrony prawnej (S. Bałazy).

Zagadnienie pożarów lasów, tak częstych w Polsce, a szczególnie w suchym i bardzo ciepłym 1992 r., oraz ich konsekwencje: zakres szkód, sposoby odnowień i ochrona ich przed szkodnikami – wywołało żywą dyskusję. Zastanawiano się nad przyczynami pożarów i przeciwdziałaniami (J. Michalski), nad

rolą pasożytniczego grzyba przyczepki (M. Mańka i in.) pojawiającego się masowo na pożarzyskach. Przedstawiono bardzo interesujące wyniki ankiety rozesłanej do nadleśnictw na temat pożarów lasu (przyczyny, obszar) oraz zastosowanych na pożarzyskach zabiegów odnowieniowych.

Pierwszego dnia sympozjum wieczorem zorganizowano ognisko z pieczeniem kiełbasek, co stanowiło miły przerwany w bardzo intensywnych, wielogodzinnych obradach. Natomiast w drugim dniu obrad, po południu, zorganizowano wycieczkę do rezerwatów „Las mieszany” i „Modrzewie klasztorne”. Trzeciego dnia uczestnicy sympozjum oglądali pożarzysko w leśnictwie „Dziewicza Góra” koło Poznania, wysłuchali prelekcji na temat przebiegu pożaru i akcji ratowania lasu oraz problemów odnowieniowych. Po wspólnym poczęstunku leśników ruszono na zwiedzanie wybranych drzewostanów Wielkopolskiego Parku Narodowego. Wycieczkę prowadził S. Bałazy, długoletni współpracownik Parku. Mówił o historii jego powstania, ukształtowaniu terenu, rodzajach dominujących drzewostanów i ciekawostkach przyrodniczych. Interesujące były jego uwagi na temat sposobów zagospodarowywania gruntów porolnych Państwowego Gospodarstwa Rolnego, przyłączonego do Wielkopolskiego Parku Narodowego.

W sumie sympozjum zwróciło uwagę uczestników na szereg ważnych a nie rozwiązanych problemów ekologicznych i praktycznych, związanych z gospodarką w parkach narodowych i terenach prawnie chronionych. Stanowiło ono cenne forum wymiany poglądów naukowców i praktyków.

Przewodniczący Sekcji Leśnej PTE prof. A. Leśniak zaproponował, zaakceptowany przez zebranych, temat następnego XXI sympozjum we wrześniu 1994 r.: „Monitoring i bioindykacja w ekosystemach leśnych – teoria i praktyka”.

Eliza Dąbrowska-Prot i Jadwiga Łuczak